

ŞƏBNƏM XƏLİLZADƏ
ADPU
xelilzade2016@inbox.ru

CON MAKSEL KUTZENIN “BARBARLARI GÖZLƏYƏRKƏN” ROMANINDA İRQÇILIYIN İFŞASI

Açar sözlər: barbar, irqçilik, imperatorluq, Cənubi Afrika, alleqorik üslub

Key words: barbarian, racism, emperorship, South Africa, allegorical style

Ключевые слова: варвар, расизм, империя, Южная Африка, аллегорический стиль

2003-cü il Nobel ədəbiyyat mükafatı sahibi C.M.Kutze, əsərlərində alleqorik üslubda yazmağı seçən və müvəffəqiyyətlə bunu həyata keçirən bir yazıçıdır. Buna görə də onun romanları həm qapalı və sonlu, həm də açıq və sonsuzdur. Romanlarının bu xüsusiyyətinə görə onları Kafkanın romanlarına da bənzətmək mümkündür. Kutze bildirdi ki, “vəhşilik, irqçilik” bir çox digər Afrika yazıçılarının əsərlərində qara bir sehri, gücü təmsil edir. [1,s.363] Kutze romanlarında bir tərəfdən irqçi rejimlər və kapitalizmə qarşı insandakı yadlaşmadan, özgələşmədən bəhs edərkən, digər tərəfdən də qaçış, qurtuluş yolunu axtarmağa cəhd edir. Demək olar ki, bütün əsərlərində Kutze irqi ayrışdırıcılıq və müstəmləkəçiliyin pəncəsində olan Cənubi Afrika həqiqətlərini işıqlandırmağa çalışmış, hər hansı bir fərdin cəmiyyət daxilində özgələşməsinin, ümitsizliyinin, çarəsizliyinin dərinliklərinə doğru irəliləmişdir. [2,s.87] 1940 – cı ildə Cənubi Afrikanın Keyptaun şəhərində anadan olan Kutzenin ailəsi 17-ci əsrdə Cənubi Afrikaya köç edən ilk Hollandiyalı immiqrantlardan hesab olunur. Yazdığı bir çox romanlar onun Buker və Nobel mükafatına layiq görülməsinə səbəb olmuşdur. Bir çox məsələləri – özgələşməni, tənhalığı, özünütəcridi, irqçiliyi, məzlum – zalım münasibətlərini işıqlandıran Kutze “Gənclik”, “Romancının romanı”, “Rüsvayçılıq”, “Barbarları gözləyərkən” və.s romanların müəllifidir.

Kutzenin “Barbarları gözləyərkən” romanı 1980-cı ildə nəşr edilmişdir. Bu romanda xəyali bir imperatorluqda baş verən hadisələr, sərhəddə yerləşən bir qəsəbənin hakimiyyətini ələ alan bir hakimin gözündən dilə gətirilir. Romanda Cənubi Afrikada insanlara edilən haqsızlıqlara da yer verilmişdir. Hekayə sərhəddə yerləşən bir qəsəbənin liderliyini ələ almış, adı bəlli olmayan bir “Sülh hakimi”nin dilindən oxucuya çatdırılır. Hakimin vəzifəsi, imperatorluqda gəlirləri toplamaq, həbsxanalara baş çəkib yoxlanış aparmaq və cinayət işləyən “barbarları” cəzalandırmaqdır.

Bir gün, həbsxanaya heyvan oğurluğu etmiş biri uşaq olmaqla üç nəfər gətirilir. Onları sorğu-sual edərkən uşaq edilən işgəncələrə dözə bilmir

və hər şeyi etiraf edir və barbarların imperatorluğa qarşı bir üsyana hazırlaşdığını bildirir. Həbsxananın ən səlahiyyətli zabitlərindən biri olan Col, üsyanın qarşısını almaq üçün barbarların yaşadığı bir neçə yerə basqın həyata keçirir və həbsxanaya bir neçə dustaq gətirirlər. Hakim də həmin dustaqların vəziyyətini, onlara edilən davranışların, həbsxanalardakı onlar üçün olan şəraitin şahidi olduqdan sonra bunlara qarşı çıxmağa çalışır, lakin əlindən heç bir şey gəlmir. Bu hadisələrə göz yumduğu üçün özünü günahlandırır. Bütün bu hadisələr qarşısında hakim işinə qarşı olan məsuliyyət hissi ilə vicdanı arasında qalır. İnsanların heç bir günahı olmadığı halda cəzalandırmalarına, edam edilmələrinə bir məna verə bilmir.

Əsər boyunca sivilizasiya və barbarizm arasındakı fərqlər İmperatorluğun ortaya qoyduğu parametrlər əsasında formalaşır. Barbarları insanlara düşmən, özgəsi kimi tanıtmqla, İmperstorluq öz gücünü, eləcə də dəyərlərini gözlər önünə sərməyə çalışmışdır. [5,s.25]

Ironik olaraq, Kutze imeratorluğun təmsalında “vəhşiliyin,işgəncənin” sürətini yaratmağa cəhd etmişdir.[4,s.120]

Bu əsərində Kutze insanlığa dair bir çox dərslər vermiş və bildirmişdir ki, işgəncə hər zaman özünü haqlı çıxarmağa çalışan, insanlara təzyiq göstərməyə cəhd edən bir rejimin özünü qorumaq məqsədi ilə həyata keçirdiyi insanlıqdan kənar bir hərəkətdir. Zabıtlər, əsgərlər və Hakim arasındakı qarşıdurmanın səbəbi də budur. Hakim işgəncə görmüş bir qıza aşiq olur və o qızın başına nələr gəldiyini öyrənir. Bu hadisədən sonra illərcə insanlara edilən bu təzyiqlərə, işgəncələrə səssiz qalmış olsa da, insnalıqdan kənar rəftar və işgəncələrə məruz qalmış birini görmək, onun yaşadıklarını xəyal etmək Hakimi öz vəzifəsinə və impertorluğa qarşı çıxmağa, xəyanət etməyə məcbur edir. Kutze bu sevgi hekayəsi ilə, işgəncəyə məruz qalanların da insan olduqlarını və duyğuya sahib olduqlarını oxucuya çatdırma bilmişdir.

Digər tərəfdən, kitabın adında da bir simvol olduğunu əsəri oxuduqca dərk edirik. Barbarlar qəsəbədə baş verən bütün hadisələrdə günahkar kimi qələmə verilir,lakin onlar əsər boyunca görünməz olaraq qalır. Əslində barbar deyilən bir kimsə yoxdur, heç kim onları görməmişdir. Barbar anlayışı, imperatorluq tərəfindən ortaya atılan və etdiyi bütün işgəncələrə, zülmələrə qarşı uydurduğu bir bəhanədir. 17-ci əsrdən 20-ci əsrə qədər davam edən müddət ərzində, müstəmləkələrin bir çoxunun müstəqillik qazanması ilə bu “barbarlıq” sona çatmış kimi görünsə də, əslində “demokratiya”, “terror” kimi daha fərqli bəhanələr adı altında günümüzə qədər gəlib çatmışdır.

Kutze bu roman ilə göstərməyə çalışmışdır ki, böyük,hökmranlıq edən dövlətlər insanlar üçün əsrlər boyu qan, kədər və gözyaşı olmuşdur və olmağa da davam edəcəkdir. Ona görə də bu yazıçı tərəfindən realist bir dünyagörüşlə nəzərə çatdırılan, keçmişdə yaşanan zülmələr olduğu kimi,

gələcəkdə yaşanılacaq zülmərə də bir işarədir. Barbarlar heçvaxt gəlməyəcək, lakin biriləri hərzaman barbar olaraq adlandırılmağa və əzab çəkməyə davam edəcəkdir.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, Kutze alleqorik üslubda yazan yazıçılardandır. İllərcə hakim vəzifəsində işləyən bir insanın zamanla içində dəyişən duyğuları, qurbanlara qarşı bir simpatiya duymağa başlaması və həbsxanaya düşdüyünü ələ alan şah əsəri “Barbarları gözləyərkən” əsəri əzən ilə əzilənin alleqoriyasıdır. Cənubi Afrikalı bir ağ dərilili olsa da Kutzenin orada həyata keçirilən irqçi rejimə, şiddətə laqeyd qalması əlbəttəki mümkün deyildir. Kutzedən sonra Nobel mükafatı alan ikinci Cənubi Afrikalı ədəbiyyatçı Nadine Qordimer öz məqaləsində bildirmişdir ki, yazıçının alleqorik üslubu seçməsi başqa bir şeydir, alleqoriyanın yazıçını gəlib tapması tamamilə fərqli bir şeydir. İlkində qədim əfsanə, sehir kimi ünsürlərlə əlaqə kəsilir, yazıçı ilə mövzusu arasında məsafə, sərhəd ortaya çıxır. İkincidə isə alleqoriya, yazıçı tərəfindən şüurlu şəkildə istifadə edilən və kitab yazıldıqdan sonra orada yer alan mənaya işarədir. Kutzedə hər iki üslubda mövcuddur. Həqiqətlə uydurma arasında məsafə qoymaq məqsədi ilə istifadə etdiyi simvollar, əsərlərinə mənə qazandırır. Qordemirin yazdığı kimi, “Barbarları gözləyərkən ” adlı romanı şimal qütbüdürsə, əzablar içindəki qara dərilili yazarların fəryadlarını, etirazlarını, səslənişlərini ifadə edən kitabları cənub qütbüdür.

Zabit Colun işgəncəsinə məruz qalmış insanlar arasında yaşlı bir insan ölmüş, yanındakı qızın ayaqları qırılmış, gözlərinə ucu isidilmiş bir çəngəlin basılması ilə kor edilmiş və küçəyə atılmış bu qıza hakim sahib çıxacaq, bütün qışı onunla bir yerdə keçirəcək, onu bir körpə kimi əzizləyəcək və bir gün onu aid olduğu yerə-barbarların yanına aparmaq üçün yola düşəcək. Atların belə həlak olduğu bu səfərin nəticəsi olaraq hakim yazda başlanacaq müharibə haqqında məlumat verdiyi səbəbi ilə edam ediləcək.

Əsər boyunca Sülh hakimi Colun, Mandelin insanlara yaşatdığı iztirabları anlamağa çalışmışdır. Mandeli sorğu-suala çəkərkən hisslərini belə dilə gətirmişdir: “Mən yalnız sizi anlamağa çalışıram. Mən sizin yaşadığınız həyatı anlamağa çalışıram. Mən sizin necə nəfəs aldığınızı və ömür sürdüyünüzü təsəvvür etməyə çalışıram. Lakin mən bacarmıram.” [3, s.126]

Bütün baş verən hadisələr hamısı uşaqların gözləri önündə baş verir. Hakim meydanda asılarkən çıxardığı səslərə uşaqlar gülməyə başlayır. Biri “Barbar yoldaşlarını çağırır, biri bu eşitdiyimiz barbar dilidir deyə istehza edirdi. Hakim isə dua edirdi. Ümid edirdi ki, uşaqlar böyüklərinin yollarını getməyəcəklər, yoxsa tez bir zamanda bu ağaclardan bir çox uşaqların cəsədləri asılacaq”.

Beləliklə, əsərin baş qəhrəmanı – imperiyanın sərhəddində otuz il ömür sürmüş hakim, barbarların üsyana qalxıb hökmlərinə yaxşı dərs

verməyini arzu etsə də, əsərin sonunda öz seçimini edir və sivilizasiyadan imtina edərək, barbarlara yaxın bir həyat tərzini sürməyə başlayır. Beləliklə, o öz vicdanı ilə barışır, çünki sivilizasiyanın içində yaşamaq ona utanc gətirirdi.

Əsərin sonunda İmperatorluğun etdiyi haqsızlıqlarla mübarizə aparan Sülh hakimi bu hadisələr nəticəsində əldə etdiyi təcrübələrdən belə bir nəticəyə gəlmişdir: “Mən bu hadisələrdən kənarda yaşamaq istədim. Mən heç vaxt barbarların İmperatorluğun təsiri altında yaşayacağı bir dövrü, tarixi arzu etmirəm.” [3, s.169]

“Barbarları gözləyərkən” romanı cəmiyyəti nəzarət altında saxlamaq üçün uydurulmuş düşmənlərdən bəhs edir. Kutzee köləliyin psixologiyasını anlamağa, şüurun “yox” sözünü deməyə mane olan qanunlarını dərk etməyə çalışır. O, köləliklə könüllü itaət arasında böyük fərq olduğunu nəzərə çarpdırır. Köləlik insanı alçaldır, könüllü itaət isə ruhi yüksəliş, insanın öz üzərindəki zəhmətinin məhsuludur. Kölələr, üsyana boyun əyənlər isə öz mənəvi-əxlaqi seçimlərini edir və sakit vicdanla yaşayırlar. Zülmə məruz qalmış hər insan qul sayıla bilməz.

Ədəbiyyat siyahısı

- 1.Coetzee.J.M. Doubling the Point: Essays and Interviews. Edited by Attwell,Cambridge,Mass :Harvard UP.1992, p.438
- 2.Coetzee.J.M. South Africa and The Politics of Writing . p.160
3. Coetzee.J.M. Waiting for the Barbarians. Vintage ,Great Britain, 2004,p.176
4. Moses, Michael Valdez. "The Mark Of Empire: Writing, History, And Torture In Coetzee's Waiting For The Barbarians." The Kenyon Review 15.1 (1993): 115-127. MLA International Bibliography. Web. 8 Dec. 2012. p.13
5. Mushtaq, Hammad. "Othering, Stereotyping And Hybridity In Fiction: A Postcolonial Analysis Of Conrad's Heart Of Darkness (1899) And Coetzee's Waiting For The Barbarians (1980)." Journal Of Language & Literature 3 (2010): 25-30. Humanities International Complete. Web. 9 Dec. 2012. p.6

Sh.Khalilzade

The discourse of racism in J.M.Coetzee novel “Waiting for Barbarians” Summary

İn “Waiting for Barbarians”, time of the event and the name of the country are not mentioned directly and these abstractions created a vague and elusive idea for the reader. This novel is set, in the political turmoil that South

Africa have suffered in the apartheid period. Although J.M. Coetzee has been criticized as being less straightforward and direct in his novels than other South African novelists, he has created characters and events that are parts of South Africa. The main heroine of the production is the thirty-year ruler of the Imperial, who is spitting up to the barbarous barbarians and dancing to the best of his own, and the end of the civilization is repelled to work and starts with the barbarians. So he was blessed with ten years of his life, and his life was awkward to civilization. The heroes and events that the author portraits relate with universal struggle between the oppressed/oppressor, the violator/violated, the torturer/tortured, the self/the other.

Ш.Халилзаде

Роскрытие расизма в романе Джон Максвел

Кутзе «В ожидание варваров»

Резюме

В романе «В ожидание варваров» точное название страны и время события не названы. Абстракция произведения у читателей производит недопонимание. Роман написан и посвящен событиям во времена политического кризиса, расизма в Южной Африки. Несмотря на авторов Южной Африки Д.М.Кутзе в своих романах всегда вражескую всю ситуацию прямо и бывает частым объектом критики. В романе все события и образы происходят на маленьком участке Южной Африки.

Таким образом, главный герой произведения - тридцатилетний правитель Империи, желающий спуститься к мятежу варваров и дать хорошие уроки своим подданным, в конце работы отказывается от цивилизации и начинает жить рядом с варварами. Таким образом, он примирился со своей совестью, потому что жизнь в цивилизации была ему неловко. Автор романа описал события, которые произошли с героем: беспощадность агрессия и тирания, которые связаны с международной борьбой.

Rəyçi: Gülçöhrə Ahyeva

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent